

Pikler J. Gyula: „Haladás és szegénység”

társadalmi bajok legtöbbjét és azt a jelenséget, hogy a társadalom haladásával együtt nő a szegénység intenzitása és extenzitása, Henry George annak tulajdonítja, hogy pótolhatatlan és szaporíthatatlan közös életfeltételünk: a föld és a természet kincsei, magántulajdonban vannak lefoglalva, úgy hogy magánemberek korlátlan vámszedési jog tulajdonában vannak, amely adószedési jog értéke (a földjáradék) együtt nő a többi emberek számának szaporodásával és termelőképességük növekedésével.

A földkérdés tehát, úgy a hogy avval H. Georgenak már egy félszázad óta világhírű és Braun Róbert által nagy szeretettel és gonddal most végre magyarra is lefordított, írói szépségekben bővelkedő nagy műve foglalkozik*, a föld és természeti kincsek magántulajdonban való lefoglaltságának a kérdése.

De mit jelentsen a kérdésnek ebben a formában való felvetése? Azt, hogy valamilyen módon elkobozzuk a jelenlegi tulajdosoktól a földet?

Henry Georgenál tényleg erről van szó. Ha kihámozzuk a magját Henry George tanainak, annak a tannak, amely kezd a legerjedtebb tanítások egyike lenni a világon és amely ma már nemcsak nemzetgazdaságiam theoriam, hanem sok helyütt possibilis programm, sőt amely sok helyütt már nagyon kézzelfogható eredményeket is mutat fel, úgy e tannak magva tényleg a földtulajdon elkobozása, elkobozása a városi telektulajdonnak éppúgy, mint a vidéki termőföldének.

Aki először hallja így ezt a tant, az bizonyosan vállat von és azt a benyomást kapja, hogy ilyent is csak filozófusok és fanatikusok, nincsetlen fanatikusok, félőrült utópisták találhattak ki és hogy

* „*Haladás és szegénység*, a termelési válságok és a növekvő vagyonnal együtt növvő szegénység okának kutatása,” írta Henry George; angolból fordította Braun Róbert. Budapest, Athenaeum, 1914. 572 old. Ára 2 kor. Nem hiszem, hogy a fordító intencióinak értelmében járok el, ha elárulom azt a magánügyi oldalát a dolognak, hogy Br. R. ingyen végezte a fordítást lemondott több mint egy évi munkájának a díjáról, hogy evvel is olcsóbban legyen megszabható a könyv ára. De nem állhatom meg, hogy le ne rójjam tiszteletemet a nyilvánosság előtt egy emberrel szemben, aki a maga tiszteletreméltó szegénységében ilyen áldozatot hoz egy általa szeretett eszméért. Bármilyen nézete legyen valakinek erről az eszméről magáról, az önzetlenségnek ezt a mi társadalmunkban szokatlan mértékét kell hogy tisztelettel nézze.

kultúrátlan, éhes, rongyos tömegeknek hirdetve e tant, misem könnyebb, mint felébreszteni bennük az ősállatot, annak semmi meggondolás, semmi erkölcsi gát, semmi civilizáció által nem korlátolt kapzsiságát és nekivinni őket a méltányosság, a rend és a jog által megszentelt tulajdonnak, a tulajdon szentségének.

Lehet talán, gondolná az ember, így — legalább egy nem egészen fejlett társadalomban — forradalmat is támasztani, de mi lehet az ilyen forradalomnak a vége? Világosan csak az, hogy a forradalom elülése után a régi tulajdonosok helyébe legfeljebb új tulajdonosok lépnek, de a föld egyéni tulajdonban állásán, a földtulajdon vitathatlanságán akkor sem változhatnak semmi.

Minek ilyen barbár ösztöneket felébreszteni, gondolná az ember, mik az ilyen tanok egyebek, mint spekulációk az ember ősi, állati ösztöneire?

Egy tekintetben azonban mégis védelembe kell fogadnunk H. Georgeot és követőit. Nem szabad azt mondanunk, hogy ők a tulajdont általában perhorreszkálnák és támadnák. Sőt — azt kell mondani, hogy éppen e tekintetben határozottan konzervatívabbak, hogy úgy mondjuk reakcionáriusabbak és dogmatikusabbak minden más nemzetgazdasági iskolánál és minden más politikai pártnál, „sőt minden társadalmi osztálynál. A tulajdon szentségét, a magántulajdon szentségét ez a tan mindenképpen fanatikusabban védi és egyelőre nagyon erős ellentétben állanak e tekintetben a Georgisták a szocialistákkal és a kommunistákkal, akik tudvalevőleg tényleg esküdt ellenségei az individuális gazdálkodásnak és a magántulajdonnak.

A Henry Georgisták, a földreformerek, hitvallása a következő:

A tulajdon szent és sérthetetlen. Abból semmi szín alatt, semmilyen formában, még adó formájában sem szabad elvenni semmit, egy hajszálnyit sem, mert ez kényszer volna, igazi lényege rablás. A szervezett társadalom, a méltányosság, a rend, a jog leg-
elemibb követelménye szerintük, hogy munkája eredményét mindenki birtokolhassa szabadon, szabadon embertársától, legyen annak neve egyén, község vagy állam, szabadon, kedve szerint és csorbíttatlanul. Abból tehát még adóban sem szabad elvenni semmit. Mint látjuk, a tulajdonnak ennél óvatosabb, féltőbb és tiszteletteljesebb respektálása nem is képzelhető. Szerintük tehát nem szabad megadóztatni sem a munkát, mint azt ma tesszük (kereseti adó formájában), de sőt még a tőkét sem.

Ez elég csodálatosan hangzik. Ma, mikor mint liberális és szociális haladást üdvözljük a tervezett új adótörvényekben, azoknak nagy alaphibáitól eltekintve, a tőke-jövedelemnek a megadóztatását, mikor konzervatív és főkép vagyonos emberek ebben veszedelmes közeledést látnak a vörös szocialista tanokhoz, amelyek egészen el akarják kobozni a tőkét, ezt az állítólag munka nélkül arató, a munkásokat kiszípolozó tőkét: akkor jön egy új, magát mindennél liberálisabbnak, mindennél humánusabbnak, mindennél szociálisabbnak és mindennél progresszívebbnek hirdető tan, amely mindenek felett védelmébe veszi a tőkét, azt hirdetvén, hogy abból nem szabad — ha

méltányosak, ha igazságosak, ha jogosak akarunk lenni — elvenni egy fillérnyit sem, még adó formájában sem. A tőke, úgy mondják ők, munka eredménye, abból joggal elvenni nem lehet semmit, az, mint minden jogos tulajdon, elidegeníthetetlen. A szocialisták ezért épp úgy hóbortosoknak és örülteknek mondhatják a maguk szempontjából a Henry Georgistákat, mint ahogy a telektulajdonosok és a földtulajdonosok örülteknek mondhatják őket a maguk szempontjából azért, mert a földtulajdont el akarják kobozni.

De vigyázni kell, ha valakit örültek akarunk nyilvánítani, még akkor is, ha csak egy emberről van szó, százezerszeresen kell vigyázni, ha százezer embert akarunk örültek nyilvánítani. Pedig százezrével vannak e tan követői, sőt mint látni fogjuk, a gyakorlati életbe átültetői. A tannak irodalma már áttekinthetetlen tengerré növekedett, H. George és követőinek művei sok millió példányban terjedtek el és forognak közközzel: az volna tehát az örült, aki nem hallgatná meg előbb figyelmesen, nem vizsgálná meg előbb behatóan, mit mond ez a tan és mind mond millió könyv, amely hirdeti és sok száz-ezer ember, aki hisz benne.

H. George tana védi a tőkét a megadóztatás ellen és jogosnak tartja azt is, hogy a tőke kamatot szedjen. A tan a következőket mondja. Mi a tőke? Emberi munkának az eredménye. Tőke minden emberi munkatérkép, amelyet az illető ember maga az ő személyes céljaira nem használ fel közvetlenül vagy egészen. Tőke tehát az én munkatermékeimnek a feleslege, amelyet tovább tudok adni másnak kölcsönbe vagy örökbe. Természetes tehát, hogy ezért a tőkéért, amelynek a legkülönbözőbb, ezerféle formája van — ez a tőke lehet búza, len vagy gyapjú, épület, ruha vagy bútor, szerszám, gyár vagy gép — és az emberi munkának ezernyi másféle terméke vagy — ami mindegy — ennek pénzbeli egyenértéke, természetes tehát, hogy a termékek kölcsönbeadásáért, koptatásáért és elhasználásáért én szabom meg és pedig a saját tetszésem szerint — és a piaci körülmények szerint természetesen lehetőleg magasan — a használati díjat, amelynek — ha pénzbeli egyenértékről van szó, ami egészen mindegy, kamat a neve. Ebből a kamatból, az én munkám vagy az apám munkája vagy az őseim munkája eredményének használati díjából nem vehet el jogosan senki, sem egyén, sem község, sem állam semmilyen formában és semmilyen megokolással egy fillért sem, mert az emberi szabadságok legelső és legerősebbes tétel, hogy munkája eredményét mindenki háborítatlanul és csonkítatlanul élvezhesse és — hogy továbbfűzzem egy szóval azt, amit fent egy szóval említettem — adhassa át ivadékainak.

Mint látjuk azonban, mindig munkáról és munka eredményeiről, munka termékeiről van szó és a munka termékeit H. George tana a végső konzekvenciáig védi.

De vajjon emberi munka eredménye-e a föld? kérdi e tan.

Lehet-e ennél fogva magántulajdon a föld?

Lehet-e egészben vagy részben magántulajdon az, ami közös és legelőször is szükséglete, sőt életfeltétele valamennyiünknek, kik e bolygóra születünk: a föld?

Lehet-e magántulajdon az, ami nem emberi munka eredménye és ami nélkül nem tud megélni senki?

Mert hiszen mind e földön járunk és nincs szükségletünk, amelynek termelése ne a földre volna visszavezethető végeredményében.

És lehet-e, hogy az egyik ember életfeltételét és életszükségleteit termelésének főeszközét, az istenadta földet* a másik ember tartsa a kezében és szabja meg használhatásának az árát? Mi jogon vájjon? Mi ő is e bolygón más, mint ember? Mi más, mint féreg, amely elmúlik, mint a többi és amely, mint a többi, elporlik földdé? Mi jogon teszi rá, amíg él, kezét a föld egy darabjára, mondván: aki e földet művelni akarja, aki e földön akar lakni, aludni, gyermekeivel élni, az nekem fizet adót, nekem adja munkájának egy részét? Mi jogon válik így az egyik ember a másik embernek urává, sorsa intézőjévé, sorsává, istenévé?

Hogyan lehet az egyik ember ura nemcsak a maga munkájának, hanem más ember munkájának is, hogyan lehet az egyik ember ura a másik embernek?

Sőt: hogyan lehet egy ember ura száz embernek, ezernek, tízezernek, százezernek?

Hiszen van ember, nem egy, aki a földnek oly nagy részét foglalja le — az emberek türelmének és vakságának erejéből — hogy száz, ezer, tízezer, százezer ember fizet neki munkarészt azért az engedélyért, hogy e földön lakhassék vagy dolgozhassék! Ki adta neki erre a jogot? És ha őseitől örökölte, ki adta azoknak ezt a jogot? És aki azoknak ezt a jogot adta, vájjon ő maga milyen jogon rendelkezett a földdel és adományozta valamennyiünk közös örökségét és tulajdonát, a földet, annak az embernek és ivadékainak? Ki volt ő? Isten? hogy istenné tett egy embert más emberek felett, valakit megtett tulajdonosává valamennyiünk életfeltételének: a Földnek?

A földtulajdon a H. Georgisták szerint nem tőketulajdon. A föld tulajdona: tulajdona a világon való helynek, tulajdona egy jognak, a más emberek munkája feletti jognak.

Semmilyen jogon nem lehet az emberé a föld. Az emberé az ő munkája és mindaz, amit munkájával termel a földből, de nem lehet az emberé maga a föld.

A föld nem lehet joggal magántulajdon.

Nem emberi munka terméke és nem emberi tulajdon.

Azt nem lehet tulajdonban birtokolni, csak bitorolni.

Egyenlően valamennyiünk elidegeníthetlen öröksége és tulajdona ez az égitest, a nap körül járó ez a bolygó: a föld.

Ez a Henry George tana a földről, jobban mondván ez a Henry George tana a tulajdonról. Tényleg érinthetetlen szentségnek tekintti a magántulajdont, minden munkaterméket, de ép úgy érinthetetlen szentségnek kívánja tekinteni a köztulajdont is: a nem emberi munkából származó földet. A magántulajdonból nem engedne elvenni semmit,

* H. George, mint művei számos helyéből kitűnik, egyike volt a legvallásosabb keresztény embereknek.

viszont visszareklamálja a köznek azt, ami a közé, ami nem lehet más mint köztulajdon: a földet, amelyre egyforma joga van minden e földre született embernek.

Ha tehát örülség, akkor meg kell engedni, hogy — mini Shakespeare mondja — rendszer van benne.

Lássuk azonban, miben állhat H. George szerint az elkobzás, milyen módon kívánja H. George a földet elkobozni, kinek a számára, hogyan képzeli a keresztülvitelt és hogyan a beálló állapotot.

Előbb azonban néhány szót talán H. Georgeról. 17 éve, hogy meghalt, 1897. okt. 29-én. Talán nem érdektelen említeni, hogy mint a new-yorki polgármesteri szék jelöltje halt meg hirtelen, a választás napján. 15 évvel halála előtt, most 34 éve, 1880 elején, jelent meg *Progress and Poverty* című, azóta világhírűvé lett műve. A könyvet azóta számtalanszor (ez csaknem százszorint veendő) adták ki újra és fordították le. Magyar fordítása, amely erre az ismertetésre az alkalmat adta, most jelent meg.

Egyéb művei is páratlan elterjedtségnek örvendenek. *Protection or Free trade* (vámvédelem vagy szabad kereskedelem) című műve 1903-ban már több mint 2 millió példányban volt forgalomban. És e siker nem volt tisztán irodalmi, a munkák páratlan szépségeiből megérthető siker.* Egyik klub és liga a másik után alakult, hogy az ő eszméit megvalósítsa. Az Egyesült Államokból átcsapott a mozgalom Britaniába, ahol úgy Angliában, mint Skóciában jelentékeny eredményeket ért el. Dél-Ausztráliában, New-South-Walesben és New-Zealandban fontos következményekkel járó törvényeket eredményezett.

Németországban első és fontos eredménye e tanoknak a kiauuschoui gyarmat földtörvénye volt, ezt követte mint nagy és fontos jelenség a *Bund deutscher Bodenreformer* működése Damaschke vezetése alatt, amely működésnek köszönhető a telekértékadónak és a telekértékemelkedési adónak megteremtése és óriási térfoglalása és a nagy csatornaépítésekkel kapcsolatban a kisajátítási elvnek új és szélesebb alkalmazása.

Maga a nemzetgazdasági tudomány aránylag csak nagyon keveset foglalkozott eddig H. George tanaival. Ennek az oka nagyon egyszerű. A nemzetgazdaságtan tulajdonképpen nem tudomány, hanem politika, következtetései mindig érdekeket érintenek, végső elemzésben tehát mindig magánérdekeket. És ezért igaza van H. Georgnak, ha idézi J. St. Millnek azt a mondását, hogy: ha a nehézségi erő elismerése emberi érdekeket sértene, bizonyára már régen akadtak volna tudósok, akik vállalkoztak volna annak a kimutatására, hogy ilyenféle erő nincs.

*

Hogyan képzeli tehát H. George és az ő theoretikus és gyakorlati követői a földelkobzást, mi módon és kinek akarják elkobozni a földet?

* Irodalmi szépségekben legkiválóbb két munkája: *Social problems* (németül: *Soziale Probleme*) és *Condition of Labour* (németül: *Erlösung aus sozialer Not* cím alatt jelent meg).

nek túlnyomó része, csak a passzív haza, míg a földtulajdon az aktív haza, az egyedüli haza. A földtulajdon uralkodik embertársain és a hazán és a városokban a telektulajdon a községen. Kezében tartja az állami közigazgatást éppúgy mint a városit és joggal azonosítja magát a jelenlegi állapotok között a hazával.

*

De térjünk ismét vissza tárgyunkhoz. A hazára, a szabadságra és a tulajdonra való hivatkozással iparkodik az angol épügy, mint a német földreformellenes liga elhárítani azt a veszedelmet, amelybe a H. George tanát megvalósítani kívánó földreformmozgalom az emberséget vinni akarja.

Ez a veszedelem New-Zealandban is mutatkozott. Mert nemcsak a csavargók fogytak ott el, ami ugyan szintén baj, mert a munkanélküliek tartják alacsonyan a munkabéreket, hanem elfogytak, mint mondtuk, a milliomosok is. Eltűntek bizonyos nagy vagyonok, eltűnt a tiszta földjáradékból származó nagy tőke és ez már baj. Mit csináljon egy ország milliomosok, mit csináljon egy ország tőke nélkül?

A tőke* nélkül, amely éltető eleme a kereskedelemnek, az iparnak és a közlekedésnek, amely nélkül nincsen forgalom és munka? Ez a tőke eltűnik onnan, ahol nem lehet többé földet venni avval a célzattal, hogy adót szedjünk azoktól, akik e földön lakni vagy azt megmunkálni akarják. A veszedelem tehát tényleg nagyon nagy.

A H. Georgisták azonban nem nagyon ijednek meg ettől a veszedelemtől.

Íme válaszuk:

Nem szabad összezavarni kétféle „tőke” fogalmát. A föld bérértékének lefoglalása által nem tűnnek el a becsületes munkából, a termelésből (vagy termékközvetítésből) származó tőke, sem az ilyen vagyonszerzés lehetősége.

Ha a föld teljes bérértékét lefoglalnók az összesség számára — amely egyedül jogosult reá — igaz, hogy ezáltal óriási jövedelmek szűnénének meg. Megszűnnének abban a mértékben, amilyen nagy részét a tényleges bérértéknek lefoglalnók. De evvel csak egy jogbitórlás eredménye szűnnék meg. Nem pusztulna el maga az érték: a föld, mint ahogy nem pusztul el könnyen semmi a világon, nem pusztulna el, csak átmenne a jogosulatlan magánkézből a köznek jogosult tulajdonába.

Ha megvizsgáljuk a nagy vagyonokat, részvénytársaságok vagyónát vagy magánosok mammuthvagyónait, a Carnegiek, Astorok, Morganok, Sommersetek stb. vagyónát, akkor ezek a vagyonok kétféle részből állanak. Egy kisebb részből és egy nagyobból. A kisebb rész benne az, amit becsületes, igazi tőkének nevezhetünk: épületek, felszerelések, gépek és egyéb eszközei a munkának és a termelésnek. A túlnyomóan nagy része, 80—90%-a a nagy vagyonoknak áltőke, semmi egyéb mint monopolisztikus jogosítvány a természeti erők kihasználására, monopólium a földjáradékra. Alig képzelhetőbb csábí-

* A „tőke” szó alatt itt továbbtermelő munkaterméket értünk és nem a szocialista, politikai értelemben használjuk a szót.

több fenyegetés, mint a tőke e részének eltűnése. Ez a tőke eltűnhetik bátran, megmarad a föld, amelynek lefoglalásában állott ennek az áltökének minden értéke, megmarad maga a föld és az embernek monopóliumok, érthetetlen egyeduralmak által nem korlátolt testi és szellemi ereje, az igazi tőke, az anyagi, amely az eddigi munkatermékekben és a szellemi, amely a tudomány és a technika hódításai-ban áll. A részvénytársaságok és a milliárdosok páncélszekrényeiben fekvő, földmonopolt jelentő és hirtelen elértéktelenedő papírjai nem visznek el sem az anyagi sem a szellemi tőkéből semmit; ami bennük megsemmisül, az egy semmivel sem indokolt, káros uralma az egyik embernek a másik felett, sőt uralma egyes embereknek egész társadalmak felett. Az igazi tőkéből, amelynek típusa az eke, a könyv és a gép, az igazi tőkéből nem veszhet el semmi. Az előjogokért pedig nem kár.

*

Ha a föld teljes bérértékét — föld alatt érve minden más természeti adományt is: vizet, levegőt stb. mindent tehát, ami nem emberi munka által állott elő — ha a föld bérértékét a köz számára egyszerre foglaljuk le — ami alig volna keresztülvihető — akkor az előjogok értéke, a más munkájára való jogigény értéke — mert a földbirtok ma nem egyéb, mint ígérvény más ember munkájára — egyszerre semmisül meg. Ha csak lassan és fokozatosan sikerülne lefoglalni a bérértéket a köz javára, akkor csak lassan és fokozatosan semmisülne meg az ingyen földmonopol értéke, egy fiktív és teljesen szubjektív érték.

De ha előjogoknak akár hirtelen vagy lassú megsemmisüléséről beszélünk, akkor mégis egy pillantást kell vetnünk azokra a személyekre, akiknek vagyona és jövedelme így megsemmisülne.

A kis földtulajdonú ember, az, aki a földnek csak akkora részét tartja kezében, amennyin lakik, vagy amennyit megmunkálhat, bőségesen nyerne a cserével. Minden egyéb adója elesvén, sokkal kevesebbet fizetne eddigi földtulajdonáért bért, mint amennyit most kereseti, jövedelmi, fogyasztási stb. stb. adóban, bélyegek, illetékek stb., stb. alakjában fizet azért, hogy ebből az adóból azután elláttassanak a nagybirtokosok közszolgáltatásokkal.

Akiknél a fizetett jelenlegi adók összege éppen annyi, mint az eddig általuk tulajdonban birt föld bérértéke, azok anyagilag nem nyerne, sem nem vesztenek a cserén, hacsak nyereségnek nem számítják azt, hogy gyermekeik egy oly világba lépnek, amelyben megszűnt az egyik embernek jogosulatlan uralma a másik felett, amelyben az emberek nem egymás ellen küzdenek, hanem vállvetve egymással a természet ellen.

Ami végül azokat illeti, akiknek jelenlegi adószolgáltatása számbavehetően, tekintélyesen kevesebb földtulajdonuk bérértékénél, azoknál bizonyos határig lehetne talán (habár nem az ortodox Georgizmus szempontjából) arra is gondolni, hogy a társadalom méltányosan kárpótolja őket, nehogy a haladást, a javulást egyesek keserűsége fizesse meg.

Mondom, bizonyos határig. Mert vannak olyanok, akiknél az

ilyen kárpótlásra gondolni sem lehet. De akik egy országnak óriási részét, $\frac{1}{20}$ -át, $\frac{1}{10}$ -ét, $\frac{1}{8}$ -át bírják tulajdonban, azokkal talán felesleges behatóbban foglalkozni talán felesleges behatóan foglalkozni avval, hogy milyen baj volna abból, ha a Vanderbiltek, a Gouldok, a Norfolkok, a Sommersetek és más földmágnások egy-egy országnak nem $\frac{1}{10}$, vagy $\frac{1}{8}$ -ad részéért, hanem csak $\frac{1}{1000}$, vagy $\frac{1}{10.000}$ részéért fognának kárpótlást kapni és kénytelenek volnának ezentúl megelégedni egy vagy kétszázézer korona munkanélküli jövedelemmel.

Különben is a fokozatos keresztülvitel lehetősége módot ad arra, hogy generációk egész sorozatának legyen ideje alkalmazkodni az áldásos hatásukat mindinkább kifejtő új állapotokhoz.

*

A H. Georgisták felvetették végül azt a kérdést is, vajjon a földnek nemcsak egyénileg évtizedeken át, hanem nemzedékeken át, évszázadokon, néha évezredekken át való tulajdonban bírása nem-e megszenteli ezt a jogot. A válasz, amelyet e kérdésre találni véltek, nem épen udvarias. A válasz úgy hangzik, hogy semmilyen igazságtalanság nem lesz igazsággá az által, ha sokáig gyakorolják. Mennél tovább gyakorolják, annál jobban megért az eltörlésre.

Abból, hogy valamelyik angol király ezelőtt 1000 évvel odaajándékozta a westminiszteri hercegnek, isten tudja milyen szolgálatokért, 5 vármegye lakosainak munkáját, azokra nézve, akik e munkások ivadékai, nem következhetik a westminiszteri herceg mai ivadékaival szemben semmi kötelezettség. Abból, hogy a westminiszteri herceg ivadékai 1.000 éven, 30 nemzedéken át szedtek részt 5 vármegye munkásainak munkájából, nem következik e munkások ivadékaira nézve az a kötelezettség, hogy ezt a részt továbbra is, örök időkhöz szó nélkül fizessék és hogy szó nélkül adózzanak az isten földjének használásáért egyeseknek tovább. Összefoglalva: Mint ahogy van igazi tőke és áltőke, úgy van igazi jog és áljog és van igazi nemesség és álnemesség. Áltőke a természeti kincsek monopóliuma és igazi tőke az, ami a munka terméke. Áljog az egyik ember joga a másik ember munkájára és igazi jog minden ember joga saját munkájának teljes eredményére, álnemesség az, amelyet régi ősöktől örököltünk pergamenra írva és igazi nemesség az, amellyel a saját maga által végzett munka ruházza fel az embert.

*

De legyen bár a Georgizmus álláspontja helyes, vagy nem, az amit a Georgisták akarnak, nem lesz meg sem ma, sem holnap. Ha erkölcsi eredményeik óriásiak is, az anyagi hatalom még nem az ő kezükben, hanem éppen a föld- és telektulajdonosok kezében van. És ezt meggondolva, a német *Bodenreformer*-ek mérsékeltek igényeiket, csak olyanokat véve fel programjukba, ami megvalósítható már ma, a mai erőviszonyok között, a mai eszközök által. Nem követelik a föld bérértékének, hanem csak a föld jövő értékemelkedésének és ennek is nem a teljes elkobzását, hanem csak némi megadóztatását.

Egy külön tanulmányt igényelne a német *Bodenreformer*-ek munkájának és programjának méltatása, eredményeiknek leírása.

Ma csak arra akarok még kiterjeszkedni, hogy néhány objektív

megjegyzést tegyek a magam tisztán egyéni szempontjából H. George tanaira és követőinek programjára. Először abban a pontban, amelyben véleményem szerint kritika fér hozzá.

Azt hiszem, némi optimizmus, némi jóindulatú önmegtévesztés csúszott be a programba, a mely mintha azt állítaná, hogy a közterheknek ma nem létező, vagy csak csirájában létező méltányos megoszlása egyúttal eo ipso szaporítaná is a termékeket és kiönlé a bőség szaruját minden emberre.

Ez tévedés.

Ami az emberiségre a legfontosabb, az végeredményben: a produkció mennyisége. Ez a mennyiség főképp a tudomány és technika haladásával szaporodik és ezért a tudományos kutatók és a feltalálók az emberiség megváltói. Új emberekkel és új eszközökkel napról-napra új területek válnak termökké vagy termékenyebbekké és új termékek látnak napvilágot. Csak másodsorban, és legfeljebb mint egyenrangú körülmény jöhet tekintetbe a megoszlás. De az igazságosabb megoszlás által magában véve még nem lesz több a javak mennyisége.

Azonban igenis hiszem, hogy a javaknak igazságos megoszlása, a munkatermékek védelme, szintén szervező eszköz, szintén hatalmas tényezője a termelés növelésének.

Hiszem, hogy a földjára adék átvétele oda, a hova őseredetű jog szerint tartozik: a köz tulajdonába, egyúttal hatalmas munkaszervező és így termékszaporító tényező, mert kiveszi a földet annak a kezéből, aki nem akarja vagy nem bírja megmunkálni vagy elég intenzíven megmunkálni és a kezébe adja annak, aki azt megmunkálni, teljes intenzitással megmunkálni kívánja és bírja.

Említettem, hogyan alakultak ezen az úton át New-Zealandban virágzó telepekké parlagon heverő földek, melyeket tulajdonosuk jövő nemzedékek munkájára spekulálva kivont a köz használatából. De nem szükséges Ausztráliába mennünk; mily veszedelmes a közre nézve az, ha a társadalom legfontosabb tulajdona: a föld, kivonatik a használatból, erre találunk példát minden nagy városban és magában itt Budapesten is.

A főváros belső részének ötven százaléka kihasználatlan. A főváros lakossága fuldoklik a lakásínségtől, rettenetesen pusztul a tüdővészben, rettenetes levegőt szív, kis odúkba van összezsúfolva — hiszen e lap olvasói ismerik a lakásnyomorúság statisztikájának iszonyatos számait — és ennek így kell lennie, mert a telektulajdonosok 50%-a telkét saját maga vagy nem bírja, vagy mert nincs szüksége rá, nem akarja kihasználni, a beépített telkek felén földszintes házikók, gyakran düledező viskók állanak, a tulajdonosok nyugodtan várják az értékeknek a köz munkája által beálló további emelkedését, amelyet a teleknek a használatból való kivonása csak fokoz — hogy végre, egy idő múlva, mégis eladják a telket olyannak, aki építeni kíván rajta, zsebetéve az eladásnál mindegyik eladó a köz munkájából „nyereség” neve alatt neki jutó nagy részt, türelme jutalmául. Az egyik ember lakni akarna, de nem lehet, mert különben nem tudna a másik ember nyerni. Nyerni a földön, amely pedig természetes észjárás szerint közös mindnyájunké.

Azt hiszem, hogy a városi teleknek érték és nem jövedelem szerint számított érezhető megadóztatása, (mint ahogy az Németországban általában el van terjedve) egyszerre óriásit enyhítene a lakásinségen, annál nagyobb, mennél nagyobb az adó*, mindenestre többet bármely foltozgató intézkedésnél.

Hiszem, hogy a földjáraadéknak illetén fokozatos vagy teljes elfoglalása általában előfeltétele annak, hogy bármely társadalmi baj is tényleg és gyökeresen megorvosoltassék. Ellenben világos, hogy nem orvoslása semmiféle társadalmi bajnak, nem orvoslása a munka bajainak az, ha az egyik szegény embernek odaadjuk azt, amit másik szegény embertől elvettünk, vagy ha a munka egyik formájának oda adjuk azt, amit a munka másik formájától termékeire kivetett kereseti vagy fogyasztási adó alakjában elszedtünk.

És végül hiszem, hogy minden igazságnak, minden szabadságnak és minden egyenlőségnek alapfeltétele az, hogy az egyik ember ne szedhessen tizedet a másik embertől azért az engedélyért, hogy ezen a közös anyaföldön lakjék, hogy azon dolgozzék, vagy hogy azt művelje, — hiszem én is, hogy ebben a szóban: „közös anyaföld” benne van a múltnak minden fájdalma, a jelennek minden kérdése és a jövőnek minden reménye.

* * *

Nem tudom, sikerült-e ebből a hitemből valamit átoltani az olvasóra. Mellőztem mindazt a sok nemzetgazdasági teoretikus levelet és okfejtést, amelyekben H. George könyve is bővelkedik és amelyekkel nemzetgazdasági vitákban érvelni szokás. Mellőztem ezeket, mert azt hiszem, hogy minden igazságnak az a jellege, hogy egyszerű és hogy széles és bonyodalmas argumentáció nélkül is megtalálja útját a józan észhez.

Mindenestre kétségtelen, hogy semmilyen általános vagy részletes társadalmi kérdés lényegéhez nem lehet ma már hozzászólni sem tudományos és teoretikus, sem politikai célzattal Henry George tanainak és alkalmazásuk gyakorlati tapasztalatainak ismerete nélkül és ezért örömmel lehet üdvözölni H. George alapvető munkájának fordítását, amely hivatva lehetne arra, hogy évtizedek óta kátyúba került közéletünket, amelyet minden újabb politikai mozgalom még reménytelenebb állapotba készül vinni, új és áldásos hatású eszmék erejével termékenyítse meg és segítsen a mindinkább sűrűsödő hínárból kifelé vinni.

* A telekértékadó, mint általában a földértékadó könnyen beláthatólag annál erősebben fokozza a lakás vagy egyéb termelést, mennél nagyobb és ugyanazon okból annál kevésbé hárítható is át, mennél nagyobb.